

Posudek na diplomovou práci

Posudek oponenta diplomové práce

„Diagnostika školní zralosti v souvislosti s adaptací žáků v 1. ročníku ZŠ“,

kteřou předkládá Mgr. Radka Hnyková

Problematika školní zralosti představuje bezpochyby téma, které si zaslouží pozornost. Jak uvádí i sama autorka, přibližně pětina dětí prvních tříd zahajuje povinnou školní docházku s jednoročním odkladem. Současná legislativa navíc umožňuje, aby děti, které se naopak jeví velmi vyspělé, začaly navštěvovat první třídu ještě před dovršením šestého roku věku. V extrémním případě se tedy může stát, že v jedné třídě sedí žák, kterému bylo nedávno pět let, a žák, kterému bude zanedlouho osm let. Taková situace rozhodně přináší množství podnětů pro vývojovou i pedagogickou psychologii a vyžaduje multidisciplinární přístup ke vzdělávání dětí, neboť učitelé - elementaristé si ne vždy dokážou v takových podmínkách sami poradit. Proto velmi oceňuji volbu tématu diplomové práce.

Autorka člení text tradičně na teoretickou a empirickou část. Hned po úvodu se zaměřuje na vývojové charakteristiky předškolního období, o nichž hovoří z hlediska motorického, kognitivního, sociálního i emocionálního vývoje. Nutno říci, že jednotlivé aspekty vývoje jsou poněkud méně pochopitelně členěny a střídají se subkapitoly zaměřené na tradiční vývojové charakteristiky (např. myšlení, řeč) se subkapitolami, které popisují spíše projevy v chování dětí příslušného věku (např. hra). Následuje kapitola zaměřená na vývoj dětí mladšího školního věku. Zpočátku se zdá, že autorka má snahu dodržet obdobnou strukturu jako u předcházející kapitoly, ale následně se ukazuje, že autorka řadí popis vývojových charakteristik v trochu odlišném pořadí, případně nazývá vývojové charakteristiky odlišně, navíc u některých textů spíše než popis vývojových charakteristik převažuje popis patologického vývoje, což bychom neradi pokládali za přirozené (viz téma řeči).

Popis vývoje v obou sledovaných životních etapách přirozeně vyústí k tématu školní zralosti, jemuž se autorka věnuje ve třetí kapitole. Oceňuji, že toto téma autorka pojímá z hlediska psychického vývoje, ale také v pedagogických souvislostech a neopomíná ani legislativní aspekty přijímání žáků do základních škol. Jen si dovoluji připomenout, že ke školní zralosti se mohou ve sféře školských poradenských zařízení vyjadřovat také speciálně pedagogická centra, nikoli pouze pedagogicko-psychologické poradny. Kapitulu uzavírá stručný výčet základních diagnostických nástrojů, které jsou tradičně využívány pro diagnostiku školní zralosti. Z nových přístupů zmiňuje autorka Test hvězd a vln, který sama ve své práci využila. Je trochu škoda, že do textu nezahrnula i další novější nástroje či diagnostické přístupy (např. SON-R nebo principy dynamického vyšetření). Závěrečná kapitola teoretické části se věnuje problematice adaptace žáků na školní docházku. Zmiňuje i poněkud problematický institut dodatečného odkladu a snaží se uvažovat o různých aspektech adaptace.

Teoretická část je psána velmi čtivě, stručně jsou zachyceny všemožné aspekty školní zralosti z různých psychologických hledisek. Přestože se jedná o poměrně specificky české téma, postrádám v textu více zahraničních zdrojů a výsledků výzkumů. Děti se vyvíjejí obdobnými způsoby ve většině zemí Evropy (zůstaneme-li na našem kontinentu), rozhodně by tedy bylo zajímavé komentovat, jak je možné, že v České republice tak často dochází k odkladům školní docházky a jinde ve světě se tato problematika řeší jinak.

Autorka primárně čerpala z tuzemské literatury, navíc spíše učebnicového charakteru. Některé pasáže se tímto stávají poněkud povrchní, navíc způsob práce s literaturou, pravděpodobně v důsledku nepříliš vysokého množství použité literatury, vede k tomu, že jsou citace často uváděny až na konci odstavců a jsou parafrázovány celé odstavce i stránky, kdy až na konci textu čtenář zjistí, že bylo vše převzato z jedné publikace. Navíc některé citace nejsou formulovány správně, objevují se také sekundární citace českých zdrojů, což pokládám v práci tohoto rozsahu a očekávaných kvalit za nepříliš vhodné.

Empirická část diplomové práce má charakter longitudinální studie. Autorka pracovala pouze s několika desítkami respondentů, ovšem velmi oceňuji, že sledovala jejich vývoj v průběhu přestupu z mateřské do základní školy. Stejně děti sledovala ve dvou vývojových etapách, což pokládám za velký přínos práce, přestože autorka sama zmiňuje, že výzkumný soubor nebyl reprezentativní a vznikl nenáhodně. Za přínosné rovněž pokládám využití Testu hvězd a vln, který je příležitostně využíván v poradenské praxi a v určité podobě byl publikován v IPPP, avšak doposud našel dostatečné uplatnění a, jak poznamenává sama autorka, jeho využití se jeví mnohem komplexnější, než pro jaké proběhly první pokusy o jeho standardizaci v českém prostředí. Navíc autorka k baterii užitých testů přidala vlastní Dotazník adaptace na školní prostředí a školní práci, který vytvořila na základě teoretických východisek i zkušeností z praxe a který by si bezpochyby zasloužil další pozornost poradenských pracovníků i učitelů.

Ve výsledcích se pak autorka zabývá porovnáním diagnostiky školní zralosti v předškolním věku s výsledky v Dotazníku adaptace, který o jednotlivých dětech vyplňovaly jejich třídní učitelky. Ukazuje se, že skutečně mnohdy situace v předškolním období souvisí také s výkony dětí na počátku školní docházky. V nejednom případě autorka dospěla k nalezení signifikantních souvislostí mezi výsledky v testech a v dotazníku. Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že spoléhání pouze na výsledky statistických metod není úplně možné. Výsledky autorčina průzkumu opakovaně ukazují, že přestože se korelace jevila jako signifikantní, její výsledek byl velmi nízký. Toto vše vyžaduje náležitou interpretaci a komentář, které se bohužel v kapitole s prezentovanými výsledky příliš nevyškytují. Určité náznaky se objevují až v kapitole diskuse, kde se ovšem překrývají podněty k užití diagnostických nástrojů jako takových s hlavním tématem práce, a to problematikou školní zralosti.

Práci pokládám za zajímavý podnět k problematice zahájení povinné školní docházky a otázkám školní zralosti z pohledu psychologie. Rozhodně stojí za to na takové téma navázat v dalších podobných studiích.

Na závěr otázky: Autorka kapitolu Interpretace výsledků a diskuse zakončuje subkapitolou Doporučení – všechny návrhy se ovšem vztahují pouze k užití diagnostických metod. Jaká vyplývají z jejich zjištění doporučení pro školní a poradenskou praxi? S tímto souvisí i další otázka, co bylo primárním cílem práce – zmapování užitečnosti daných diagnostických nástrojů, nebo zaměření pozornosti na téma školní zralosti?

Mgr. Radka Hnyková předložila práci, která splňuje požadavky kladené na diplomové práce. Doporučuji, aby se stala předmětem obhajoby na katedře psychologie FF UK v Praze.

Doporučené hodnocení: velmi dobře

Praha 25. 8. 2012

PhDr. Lenka Krejčová, Ph.D.